

ΕΝΟΤΗΤΑ 48

Κατοχή, Αντίσταση και Απελευθέρωση

Ιστορία, Γ' Γυμνασίου, Μακρή Κατερίνα

Βρισκόμαστε μέσα στα χρόνια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Οι Γερμανοί εισβάλουν το 1941 στην Ελλάδα.

Καταλαμβάνουν την Θεσσαλονίκη, την Αθήνα και τέλος την Κρήτη.

Ο τότε πρωθυπουργός της χώρας και ο βασιλιάς Γεώργιος, έχουν εγκαταλείψει τη χώρα και εγκατασταθεί στο Κάιρο.

Το 1941 η χώρα μπαίνει σε καθεστώς τριπλής κατοχής και μοιράζεται σε τρεις ζώνες: Γερμανική, Βουλγαρική και Ιταλική

Οι Γερμανοί διορίζουν κατοχική κυβέρνηση η οποία απαρτίζεται από πολιτικούς συνεργάτες τους, με πρωθυπουργό τον Γεώργιο Τσολάκογλου.

Οι συνθήκες μέσα στη Κατοχή

- Αυστηρά μέτρα ελέγχου --> απαγόρευση νυχτερινής κυκλοφορίας, λογοκρισία, συλλήψεις, βασανιστήρια, εκτελέσεις
- Η βουλγαρική κατοχή ήταν ιδιαίτερα σκληρή και στόχευε στον εκβουλαρισμό των Ελλήνων. Η ένοπλη εξέγερση των Ελλήνων στη Δράμα απαντήθηκε με μαζικές εκτελέσεις αμάχων.
- Οι Ναζί εφάρμοσαν και στην Ελλάδα το σχέδιο εξόντωσης των Εβραίων. Η Θεσσαλονίκη έχασε το 95% του εβραϊκού πληθυσμού της. Περίπου 50.000 άνθρωποι οδηγήθηκαν στα τρένα για το Άουσβιτς-Μπίρκεναου. Ιωάννινα & Κέρκυρα: Οι Εβραϊκές κοινότητες αυτών των πόλεων ξεκληρίστηκαν μέσα σε λίγες μέρες.

Ο μεγάλος λιμός (Χειμώνας 1941-1942)

Οι κατακτητές δέσμευσαν τους οικονομικούς πόρους της Ελλάδας, αποθέματα τροφίμων, βιομηχανικά και γεωργικά προϊόντα προκειμένου να τα στείλουν στη ναζιστική Γερμανία και στον γερμανικό στρατό.

Τα τρόφιμα που παρέμειναν ήταν ελάχιστα και κάποιοι Έλληνες το εκμεταλλεύτηκαν, πουλώντας τα σε εξωφρενικές τιμές.

Οι Έλληνες, κυρίως στα αστικά κέντρα, βίωσαν τον χειρότερο λιμό σε όλη την ιστορία της Ελλάδας, από τους αρχαίους χρόνους. Τον χειμώνα του 1941, υπολογίζεται ότι οι νεκροί από τον λιμό έφτασαν συνολικά τους 100.000.

Η Αντίσταση

"[...] Ἡ παράδοση τῆς πόλεως γίνεται στούς Ἀμπελόκηπους στό καφενεῖο ἀπέναντι τῆς ἐπαύλεως Θών. Στίς 9:45 ἡ σημαία μέ τόν ἀγκυλωτό σταυρό ὑψώνεται πάνω στόν ἱερό βράχο τῆς Ἀκροπόλεως. Ἀνατριχιάζω... Μιά σκληρή, διαπεραστική φωνή Γερμανοῦ ἀξιωματικοῦ στέλνει ἀπό ραδιοφώνου χαιρετισμό πρὸς τόν Führer.

[...] Στήν ψυχή μας ἔχει ἀπλωθεῖ τό βαρὺ συναίσθημα ὅτι ἔπειτ' ἀπὸ 120 χρόνια ἐλεύθερης ζωῆς εἴμεθα πάλι σκλάβοι.»

Ἀπό το "Ἡμερολόγιο Κατοχῆς" του Μίνου Δούνια, Εκδόσεις Εστία, 1987

Τη σημαία με τη σβάστικα που είχε υψωθεί στην Ακρόπολη, κατέβασαν τα ξημερώματα της 31ης Μαΐου, οι 19χρονοι *Μανώλης Γλέζος* και *Λάκης Σάντας*.

Αυτή η ενέργεια θεωρείται η **πρώτη αντιστασιακή πράξη στην κατεχόμενη Ευρώπη**. Ήταν η πράξη που έδωσε το σύνθημα ότι **η Ευρώπη μπορεί να αντισταθεί στο ναζιστικό σκοτάδι.**

Έδωσε κουράγιο στους Έλληνες, δείχνοντάς τους ότι ο εχθρός δεν είναι άτρωτος, δίνοντας το έναυσμα για την οργάνωση της αντίστασης.

- Ο Μανώλης Γλέζος είχε πει αργότερα ότι εκείνη τη νύχτα δεν ένιωθαν φόβο, αλλά **μια απέραντη ανάγκη να αποδείξουν ότι «η Αθήνα δεν είναι νεκρή».**

Οι σημαντικότερες αντιστασιακές δυνάμεις στη Κατοχή

• **ΕΑΜ** (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο): Μία ένωση κυρίως αριστερών κομμάτων, με τη πρωτοβουλία του ΚΚΕ, με σκοπό 1. την οργάνωση του αγώνα κατά των κατακτητών και 2. τη διασφάλιση της δυνατότητας των Ελλήνων να επιλέξουν μόνοι τους, μετά την απελευθέρωση, τη μορφή διακυβέρνησης της χώρας.

 ΕΛΑΣ (Εθνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός): Η ένοπλη στρατιωτική δύναμη του ΕΑΜ. Ο Άρης Βελουχιώτης έγινε ο ηγέτης του στρατού και οδηγούσε σε ένοπλες συγκρούσεις και αποστολές ενάντια των Γερμανών, Ιταλών και Βουλγάρων.

Σκεφείτε το έτσι: αν το ΕΑΜ ήταν η πολιτική οργάνωση (το «μυαλό»), ο ΕΛΑΣ ήταν ο στρατός της (το «χέρι»).

 ΕΠΟΝ (Ενιαία Πανελλαδική Οργάνωση Νέων): Το τμήμα της νεολαίας του ΕΑΜ. Ήταν η μεγαλύτερη οργάνωση νεολαίας που έδρασε στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Η δράση της αφορούσε τόσο την οργάνωση διαμαρτυριών και συλλαλητηρίων όσο και πολλές φορές ένοπλο αγώνα.

Οι σημαντικότερες αντιστασιακές δυνάμεις στη Κατοχή

ΕΔΕΣ (Εθνικός Δημοκρατικός Ελληνικός Σύνδεσμος) δημιουργήθηκε από τον συνταγματάρχη Ναπολέοντα Ζέρβα με σκοπό την απελευθέρωση της Ελλάδας και την εγκαθίδρυση μετά τον πόλεμο αβασίλευτης δημοκρατίας.

ΕΚΚΑ (Εθνική Και Κοινωνική Απελευθέρωση): Μία κεντρο-αριστερή δημοκρατική στρατιωτική δύναμη. Μικρότερη από τις υπόλοιπες, ωστόσο η μόνο που διέθετε δικό της ένοπλο σώμα.

Η Αντίσταση στις πόλεις απέδειξε ότι ο κατακτητής δεν μπορούσε να ελέγξει τις ψυχές των ανθρώπων. Ενώ στα βουνά γίνονταν μάχες, στις πόλεις ο αγώνας ήταν πολιτικός, κοινωνικός και ψυχολογικός.

1. Η Ελλάδα ήταν από τις ελάχιστες κατεχόμενες χώρες όπου ο λαός τόλμησε να κάνει **απεργίες** μπροστά στα όπλα των Ναζί.

Απρίλιος του 1942: απεργία των υπαλλήλων των τηλεπικοινωνιών για να απαιτήσουν τρόφιμα και είδη πρώτης ανάγκης.

5 Μαρτίου του 1943: ιστορική ημερομηνία της μεγάλης γενικής απεργίας που εμπόδισε τις αρχές κατοχής να στείλουν Έλληνες στη Γερμανία για εργασία.

2. Η Αντίσταση άλλαξε **τον ρόλο της γυναίκας** στην ελληνική κοινωνία: Πολλές Ελληνίδες πήραν μέρος στον αγώνα εναντίον των κατακτητών, μερικές θυσιάζοντας τη ζωή τους.

Η κηδεία του Κωστή Παλαμά

η κηδεία του κωστη παλαμα

Στις επιθέσεις του
ΕΛΑΣ αλλά και
στην αντίσταση των
αμάχων υπήρξαν
αντίποινα από τους
κατακτητές

- **Η Σφαγή των Καλαβρύτων**, το μεγαλύτερο έγκλημα πολέμου των Ναζί στη χώρα μας.

Μετά την εκτέλεση 80 γερμανών στρατιωτών από τον ΕΛΑΣ, οι ναζί έκαψαν τα Καλάβρυτα και εκτέλεσαν περίπου 1.100 κατοίκους τους.

- **Η εκτέλεση των 200 της Καισαριανής** την 1η Μαΐου 1944 αποτελεί μία από τις πιο συγκλονιστικές και συμβολικές στιγμές της Εθνικής Αντίστασης.

Δυνάμεις του ΕΛΑΣ εκτέλεσαν τον Γερμανό στρατηγό **Φραντς Κρεχ**.

Οι Γερμανοί, εξοργισμένοι από τον θάνατο ενός τόσο υψηλόβαθμου αξιωματικού, εξέδωσαν αμέσως διαταγή: *"Εκτελέσεις 200 κομμουνιστών για κάθε Γερμανό αξιωματικό"*

[youtube.com/watch?v=rBMypLR5ZEY](https://www.youtube.com/watch?v=rBMypLR5ZEY)

Οι περιοχές που η Αντίσταση και ο ΕΛΑΣ απελευθέρωναν από τους κατακτητές, ονομάστηκαν **"Ελεύθερη Ελλάδα"**.

Όσο ο στρατός απελευθέρωνε περιοχές, το ΕΑΜ προσπαθούσε να χτίσει σε αυτές ένα "παράλληλο κράτος".

Οι ίδιοι οι κάτοικοι διοικούσαν τις περιοχές τους. Φτιάχτηκαν επιτροπές που αποφάσιζαν για την εκπαίδευση, για την ασφάλεια, και για την επιβολή της τάξης και της δικαιοσύνης.

Η ΕΠΟΝ έκανε μεγάλο έργο σε αυτές τις περιοχές. Σε χωριά που πριν τον πόλεμο ήταν ξεχασμένα και χωρίς βασικές υποδομές, οι Επονίτες έφεραν το πνεύμα της δημιουργίας και της αλλαγής.

ΤΟ ΕΑΜ ίδρυσε το Μάρτιο του 1944 την ΠΕΕΑ (Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης), προκειμένου να υπάρχει μια οργανωμένη διοικητική δύναμη η οποία να ασχολείται με θέματα των ελευθερωμένων περιοχών.

Τον Απρίλιο του 1944 έγιναν εκλογές στις οποίες συμμετείχαν όλοι οι Έλληνες, για πρώτη φορά και οι γυναίκες, με σκοπό να εκλεχθεί μία "Βουλή" που θα μιλούσε εκ μέρους όλων των Ελλήνων, με σκοπό την εφαρμογή της λαϊκής κυριαρχίας ακόμη και μετά το τέλος της κατοχής.

Απελευθέρωση

- Όταν έγινε προφανές ότι οι Γερμανοί θα έχαναν τον πόλεμο και έφυγαν από την Ελλάδα οριστικά (Μάιος 1945), τέθηκε το ζήτημα ποιός θα κυβερνήσει την απελευθερωμένη Ελλάδα.
- *Η κυβέρνηση που θα επέστρεφε από το Κάιρο; Η κυβέρνηση του Βουνού (ΠΕΕΑ) που είχε αποκτήσει στα χρόνια της κατοχής τεράστια δύναμη και επιρροή; Ή η κυβέρνηση που διόρισαν οι Γερμανοί στα χρόνια της κατοχής;*

Την εποχή της απελευθέρωσης δρουν στην Ελλάδα 3 ταυτόχρονες κυβερνήσεις!!

Προκειμένου να υπάρξει ληθούν οι ασυμφωνίες, η κυβέρνηση του Κάιρου και οι δυνάμεις της Αντίστασης, υπογράφουν την συνθήκη του Λιβάνου (20 Μαΐου 1944) ορίζοντας μία νέα κυβέρνηση, με σκοπό να ενώσει όλους τους Έλληνες, με πρωθυπουργό τον Γεώργιο Παπανδρέου.